

Oriental Journal of Education

MODERN OPPORTUNITIES FOR EARLY CAREER GUIDANCE OF PRESCHOOL CHILDREN

Nargiza Ruziyeva

1st-year Master's student

Tashkent International University of Chemistry

Tashkent, Uzbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: preschool education, career guidance, early vocational education, innovative technologies, digital education, STEAM approach, interactive games, world of professions, child development, pedagogical methods, educational technologies, professional awareness.

Received: 08.03.26**Accepted:** 09.03.26**Published:** 10.03.26

Abstract: This article analyzes the modern pedagogical opportunities for early career guidance of preschool children. The study highlights the theoretical foundations of introducing children to various professions within the preschool education system, modern teaching methods, and the use of innovative technologies. In addition, the role of digital educational tools, interactive games, and the STEAM approach in forming initial professional awareness among children is examined. The article also analyzes the importance of cooperation between preschool educational institutions and families in guiding children toward professions. The results of the study show that early pedagogical influence plays an important role in developing a positive attitude toward labor among children and in shaping their future professional orientation.

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI ERTA KASBGA YO‘NALTIRISHNING BUGUNGI KUN IMKONIYATLARI

Nargiza Ro‘ziyeva

Toshkent Xalqaro Kimyo Universiteti 1-kurs magistranti

Toshkent, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, kasbga yo‘naltirish, erta kasbiy tarbiya, innovatsion texnologiyalar, raqamli ta’lim, STEAM yondashuvi, interaktiv o‘yinlar, kasblar olami, bolalar rivojlanishi, pedagogik metodlar, ta’lim texnologiyalari, kasbiy tasavvur.

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni erta kasbga yo‘naltirishning bugungi kundagi pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda maktabgacha ta’lim tizimida bolalarni turli kasblar bilan tanishtirishning nazariy asoslari, zamonaviy metodlari hamda innovatsion

texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, raqamli ta'lim vositalari, interaktiv o'yinlar va STEAM yondashuvining bolalarda kasbga oid dastlabki tasavvurlarni shakllantirishdagi ahamiyati ko'rsatib berilgan. Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalari va oila hamkorligining bolalarni kasbga yo'naltirishdagi o'rni ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari bolalarda mehnatga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish va kelajak kasbiy yo'nalishini belgilashda erta pedagogik ta'sir muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

СОВРЕМЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ РАННЕЙ ПРОФОРИЕНТАЦИИ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Наргиза Рузиева

Магистрант 1 курса

Ташкентского международного университета химии

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: дошкольное образование, профориентация, раннее профессиональное воспитание, инновационные технологии, цифровое образование, STEAM-подход, интерактивные игры, мир профессий, развитие детей, педагогические методы, образовательные технологии, профессиональные представления.

Аннотация: В данной статье анализируются современные педагогические возможности ранней профориентации детей дошкольного возраста. В исследовании рассматриваются теоретические основы ознакомления детей с различными профессиями в системе дошкольного образования, современные методы обучения, а также использование инновационных технологий. Кроме того, раскрывается значение цифровых образовательных средств, интерактивных игр и STEAM-подхода в формировании первоначальных представлений детей о профессиях. В статье также анализируется роль сотрудничества дошкольных образовательных учреждений и семьи в процессе профориентации детей. Результаты исследования показывают, что раннее педагогическое воздействие играет важную роль в формировании у детей положительного отношения к труду и определении их будущей профессиональной направленности.

Kirish. Maktabgacha ta'lim tizimi inson shaxsining shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan ushbu davrda bolaning dunyoqarashi, qiziqishlari, ijtimoiy xulq-atvori hamda mehnat faoliyatiga nisbatan dastlabki tasavvurlari shakllanadi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi

bolalarni kasbga yo'naltirish masalasi zamonaviy pedagogika va psixologiya fanlarida muhim ilmiy muammo sifatida qaralmoqda. Erta yoshdan kasb bilan tanishtirish bolalarda mehnatga hurmat, jamiyatdagi turli kasb egalari faoliyatiga qiziqish hamda kelajak faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kuzatuvchanlik, taqlid qilish va rolli faoliyat yuqori darajada rivojlangan bo'ladi, shu bois bu davrda kasblar haqidagi dastlabki bilimlarni berish pedagogik jihatdan samarali hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida bolalarni kasbga yo'naltirish jarayoni uzluksiz ta'lim tizimining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralib, uning dastlabki bosqichi aynan maktabgacha ta'lim muassasalarida boshlanishi lozimligi ta'kidlanadi. Tadqiqotchilar fikricha, bolalarda kasblar haqidagi tasavvurlarni erta shakllantirish ularning shaxsiy qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlashga yordam beradi hamda kelajakdagi kasbiy tanlov uchun muhim psixologik zamin yaratadi (Vygotskiy, 1997).

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirishning nazariy asoslari pedagogika, psixologiya hamda sotsiologiya fanlarining ilmiy g'oyalariga tayanadi. Pedagogika nuqtai nazaridan kasbga yo'naltirish jarayoni bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan ta'lim-tarbiyaviy faoliyatning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Psixologik yondashuvga ko'ra esa kasbga oid tasavvurlar bolaning qiziqishlari, ehtiyojlari va faoliyat motivlari shakllanishi bilan chambarchas bog'liq. Bolalik davrida paydo bo'lgan qiziqishlar keyinchalik shaxsning kasbiy yo'nalishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. L.S. Vygotskiy tomonidan ishlab chiqilgan ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasiga ko'ra, bolaning bilim va ko'nikmalari ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'sir jarayonida shakllanadi. Shu sababli bolalarni kasb bilan tanishtirish jarayonida kattalar, tarbiyachilar va otionalarning faol ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi. Bolalar atrofdagi kattalar faoliyatini kuzatish, taqlid qilish va o'yin jarayonida ularning ijtimoiy rolini o'zlashtirish orqali kasb haqida dastlabki tasavvurlarni shakllantiradi. Bu jarayon bolalarda mehnat faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish nazariyasida faoliyatga asoslangan yondashuv ham muhim o'rin tutadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, bolalar atrofdagi dunyoni faoliyat jarayonida o'rganadi va yangi bilimlarni aynan amaliy tajriba orqali o'zlashtiradi. D.B. Elkonin o'z tadqiqotlarida maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishida rolli o'yinlar muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. Rolli o'yinlar orqali bolalar turli kasb egalari faoliyatini taqlid qiladi, ularning vazifalari va jamiyatdagi rolini anglay boshlaydi. Bunday o'yinlar bolalarda ijtimoiy tajriba, muloqot madaniyati hamda hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish bilan birga kasbga oid tasavvurlarni ham shakllantiradi (Elkonin, 1978). Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarda kasbga nisbatan qiziqishni shakllantirishda kuzatish, suhbat, didaktik o'yinlar va ijodiy faoliyatlar ham muhim metodik vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu jarayon bolalarning tafakkuri, tasavvuri va nutq rivojiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi (1-жадвал).

Kasbga yo‘naltirishning nazariy asoslaridan biri sifatida ijtimoiylashuv jarayoni ham alohida ahamiyatga ega. Bolaning jamiyat hayotiga moslashuvi, ijtimoiy munosabatlarni anglash va turli faoliyat turlariga qiziqish bildirish jarayoni aynan maktabgacha yosh davrida faol kechadi. Shu bois maktabgacha ta‘lim muassasalarida bolalarni kasblar bilan tanishtirish orqali ularda jamiyatdagi mehnat taqsimoti haqida dastlabki tushunchalar shakllantiriladi. Bolalar shifokor, o‘qituvchi, quruvchi, haydovchi, dehqon kabi kasb egalari faoliyatini bilib borar ekan, jamiyat hayotida har bir kasbning o‘z o‘rni va ahamiyati borligini anglay

1-jadval

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo‘naltirishning asosiy metodlari va ularning pedagogik ahamiyati

№	Metod yoki yondashuv	Amalga oshirish shakli	Bolalarga ta’siri	Pedagogik ahamiyati
1	Rolli o‘yinlar	Shifokor, o‘qituvchi, quruvchi, oshpaz kabi kasblarni o‘yin orqali tasvirlash	Tasavvur va muloqot ko‘nikmalari rivojlanadi	Kasblarning ijtimoiy ahamiyatini tushunishga yordam beradi
2	Didaktik o‘yinlar	“Kasbni top”, “Kim nima bilan ishlaydi?” kabi o‘yinlar	Tafakkur va kuzatuvchanlik rivojlanadi	Kasb va mehnat vositalari haqida bilim shakllanadi
3	Suhbat va hikoya metodlari	Tarbiyachi tomonidan kasblar haqida hikoya va savol-javoblar	Nutq va fikrlash rivojlanadi	Bolalarda kasblarga qiziqish uyg‘otadi
4	Ekskursiyalar	Korxona, ustaxona yoki tashkilotlarga tashrif	Real hayot bilan tanishish imkonini beradi	Amaliy tajriba orqali bilim mustahkamlanadi
5	Loyiha faoliyati	“Kasblar olami” loyihasi, rasmlar, sahna ko‘rinishlari	Ijodiy fikrlash rivojlanadi	Jamoa bilan ishlash va tadqiqotchilik ko‘nikmasi shakllanadi

boshlaydi. Bu esa bolalarda mehnatga hurmat tuyg‘usini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, bolalarni kasb bilan tanishtirish jarayoni ularning ijtimoiy tajribasini boyitadi hamda kelajak hayotga tayyorlashga yordam beradi. J. Dewey ta‘lim jarayonini hayot bilan bog‘lash g‘oyasini ilgari surar ekan, bolalar real hayotiy faoliyatni kuzatish va unda ishtirok etish orqali bilimlarni yanada chuqurroq o‘zlashtirishini ta’kidlaydi (Dewey, 2004).

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo‘naltirishning ahamiyati shundaki, u bolalarda mehnatga bo‘lgan qiziqish va ijobiy munosabatni shakllantiradi. Bolalar turli kasblar bilan tanishar ekan, ular jamiyat hayotidagi faoliyat turlarining xilma-xilligini anglay boshlaydi. Bu jarayon bolalarning dunyoqarashini kengaytiradi, ularning ijtimoiy tafakkurini rivojlantiradi va mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shuningdek, kasbga oid dastlabki bilimlar bolalarda mas’uliyat, intizom va mehnatsevarlik kabi sifatlarning rivojlanishiga ham yordam beradi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kasbga nisbatan qiziqish shakllantirish ularning keyingi ta‘lim bosqichlarida o‘qishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi hamda shaxsiy rivojlanish

jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim tizimida kasbga yo'naltirish jarayoni innovatsion pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilishi zarur. Bugungi kunda interaktiv metodlar, loyiha faoliyati, ta'limiy o'yinlar va raqamli texnologiyalar bolalarda kasb haqidagi tasavvurlarni shakllantirishda samarali vosita sifatida qo'llanilmoqda.

Shuningdek, maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish jarayonida oila va ta'lim muassasasi hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Ota-onalar bolalarning qiziqishlari va qobiliyatlarini kuzatib borishi, ularga turli kasblar haqida sodda va tushunarli ma'lumotlar berishi hamda mehnat faoliyatiga ijobiy munosabatni shakllantirishi zarur. Oila muhitida shakllangan mehnat madaniyati bolalarning kelajak kasbiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli maktabgacha ta'lim muassasalari ota-onalar bilan hamkorlikda turli tadbirlar, uchrashuvlar va kasbga oid mashg'ulotlar tashkil etishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Umuman olganda, maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirishning nazariy asoslari pedagogika va psixologiya fanlarining ilmiy g'oyalariga tayangan holda shakllangan bo'lib, uning asosiy maqsadi bolalarda mehnat faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish, turli kasblar haqida dastlabki tasavvurlarni rivojlantirish hamda ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlashdan iboratdir. Ushbu jarayon bolalarning shaxsiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularni kelajak hayotga tayyorlashda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

2-jadval

Bolalarni kasbga yo'naltirishda innovatsion texnologiyalar va ularning imkoniyatlari

№	Innovatsion texnologiya	Qo'llash vositalari	Ta'lim jarayonidagi afzalliklari	Natijasi
1	Multimedia texnologiyalari	Animatsiya, video, interaktiv taqdimotlar	Vizual va eshitish orqali bilimlarni tez o'zlashtirish	Kasblar haqida keng tasavvur hosil bo'ladi
2	Interaktiv raqamli o'yinlar	Ta'limiy mobil ilovalar, interaktiv dasturlar	O'yin orqali o'rganish samaradorligi oshadi	Mustaqil fikrlash va qiziqish kuchayadi
3	STEAM yondashuvi	Konstruktorlar, tajribalar, kichik loyihalar	Fan va texnologiyalarni integratsiyalashgan holda o'rganish	Ijodiy va muammoli fikrlash rivojlanadi
4	Virtual va kengaytirilgan reallik	Virtual laboratoriyalar, 3D modellar	Real kasbiy jarayonlarni simulyatsiya qilish imkoniyati	Kasb faoliyatini chuqurroq tasavvur qilish
5	Raqamli ta'lim platformalari	Onlayn resurslar va mobil ilovalar	Ta'limni maktabgacha muassasa va oila bilan integratsiya qiladi	Bolalarda kasbga nisbatan barqaror qiziqish shakllanadi

Maktabgacha ta'lim tizimi bolalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan muhim bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bolalarning qiziqishlari, dunyoqarashi, tasavvuri hamda kelajak faoliyatiga nisbatan dastlabki qarashlari shakllanadi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarni turli kasblar bilan tanishtirish jarayoni pedagogik faoliyatning muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarga ko'ra, kasbga yo'naltirish faqat maktab bosqichida

boshlanadigan jarayon emas, balki insonning erta rivojlanish davridayoq boshlanishi lozim bo'lgan tizimli pedagogik faoliyatdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni kasb bilan tanishtirish orqali ularda mehnatga hurmat, ijtimoiy faollik, jamiyatdagi turli kasb egalari faoliyatiga qiziqish va kelajak kasbiy yo'nalishiga oid tasavvurlar shakllantiriladi. Shuningdek, bolalar turli kasb egalarining jamiyat hayotidagi o'rnini tushunishni boshlaydi, bu esa ularning ijtimoiylashuv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kuzatuvchanlik, taqlid qilish va rolli o'yinlarga qiziqish yuqori bo'lganligi sababli aynan shu davr kasbga oid dastlabki bilimlarni berish uchun eng qulay bosqich hisoblanadi (Vygotskiy, 1997).

Maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni kasb bilan tanishtirishning zamonaviy metodlari pedagogik jarayonni faol, qiziqarli va bolalar psixologiyasiga mos shaklda tashkil etishga qaratilgan. Bunda eng samarali metodlardan biri rolli o'yinlar hisoblanadi. Rolli o'yinlar jarayonida bolalar shifokor, o'qituvchi, quruvchi, oshpaz, haydovchi kabi turli kasb egalari faoliyatini taqlid qilish orqali ularning vazifalari haqida tasavvur hosil qiladi. O'yin davomida bolalar muayyan vazifalarni bajarish, muloqot qilish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini ham egallaydi. Psixolog va pedagog olimlar rolli o'yinlar bolalarning tasavvurini rivojlantirish bilan birga ularni real hayotdagi ijtimoiy rollarga tayyorlashini ta'kidlaydilar (Elkonin, 1978). Shuningdek, didaktik o'yinlar ham bolalarni kasb bilan tanishtirishda keng qo'llaniladigan metodlardan biridir. Masalan, "Kasbni top", "Kim nima bilan ishlaydi?", "Kasb egasini tanla" kabi o'yinlar orqali bolalar turli kasb egalari foydalanadigan asbob-uskunalar, ish jarayoni va mehnat natijalari bilan tanishadi. Bunday metodlar bolalarda tahlil qilish, taqqoslash va umumlashtirish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarni kasb bilan tanishtirishda interaktiv pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda multimedia vositalari, animatsion materiallar, interaktiv taqdimotlar va ta'limiy videolar bolalarning kasblar haqidagi tasavvurlarini kengaytirishga yordam bermoqda. Masalan, qisqa animatsion videolar orqali shifokor, uchuvchi, fermer yoki muhandisning faoliyati bolalar uchun tushunarli va qiziqarli tarzda namoyish etiladi. Bunday vositalar bolalarda vizual tasavvurni kuchaytiradi hamda o'rganilayotgan mavzuni yaxshiroq idrok etishga yordam beradi. Bundan tashqari, STEAM yondashuvi asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar ham bolalarni kasb bilan tanishtirishning innovatsion shakllaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika elementlarini birlashtirgan holda bolalarda ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi (Yakman, 2010). Masalan, oddiy konstruksiyalarni qurish, mexanik o'yinchoqlar yaratish yoki kichik tajribalar o'tkazish orqali bolalar muhandislik va texnik kasblar haqida dastlabki tasavvurga ega bo'lishlari mumkin.

Bolalarni kasb bilan tanishtirish jarayonida ekskursiyalar va real kasb egalari bilan uchrashuvlar ham samarali metodlardan biri hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni turli

tashkilotlar, ustaxonalar, kutubxonalar yoki tibbiyot muassasalariga olib borish orqali ularni kasblar bilan bevosita tanishtirish mumkin. Bunday faoliyat bolalarga kasb egalarining ish jarayonini real muhitda ko‘rish imkonini beradi va ularda mehnat jarayoniga nisbatan qiziqishni oshiradi. Shuningdek, maktabgacha ta‘lim tashkilotlariga turli kasb egalari taklif etilib, ular bolalar bilan suhbat o‘tkazishi ham samarali pedagogik usullardan biridir. Bu jarayon bolalarda kasbga nisbatan hurmat va qiziqishni shakllantiradi, ularning ijtimoiy tajribasini boyitadi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bolalar real hayotdagi faoliyatni kuzatish orqali bilimlarni tezroq va samaraliroq o‘zlashtiradi (Dewey, 2004).

Maktabgacha ta‘lim jarayonida bolalarni kasb bilan tanishtirishning yana bir muhim jihat integratsiyalashgan ta‘lim faoliyatini tashkil etishdir. Bunda turli o‘quv faoliyatlari bir-biri bilan bog‘liq holda tashkil etiladi. Masalan, tasviriy san‘at mashg‘ulotlarida bolalar turli kasb egalari obrazlarini chizishlari, nutq rivojlantirish mashg‘ulotlarida esa kasblar haqida hikoyalar tuzishlari mumkin. Musiqa mashg‘ulotlarida esa kasblar haqida qo‘shiqlar o‘rganilishi mumkin. Bunday integratsiya bolalarning mavzuni turli faoliyatlar orqali o‘zlashtirishiga yordam beradi. Shu bilan birga, maktabgacha ta‘lim jarayonida loyiha metodidan foydalanish ham samarali hisoblanadi. Masalan, “Kasblar olami” loyihasi doirasida bolalar turli kasblar haqida ma‘lumot to‘playdi, rasmlar chizadi, rolli o‘yinlar tashkil etadi va kichik sahna ko‘rinishlari namoyish etadi. Bu jarayon bolalarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish bilan birga ularning jamoa bilan ishlash ko‘nikmalarini ham shakllantiradi.

Zamonaviy maktabgacha ta‘lim tizimida bolalarni kasb bilan tanishtirish jarayonida oila va ta‘lim muassasasi hamkorligi ham muhim ahamiyatga ega. Ota-onalar bolalarni turli kasblar bilan tanishtirishda faol ishtirok etishi, o‘z kasblari haqida sodda va tushunarli tarzda hikoya qilib berishi bolalarda mehnat faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantiradi. Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilgan “Kasblar kuni”, “Ota-onamning kasbi” kabi tadbirlar bolalarning kasbga bo‘lgan qiziqishini yanada oshiradi. Pedagogik tajribalar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarda kasb haqidagi tasavvurlar o‘yin, kuzatuv va muloqot jarayonida samaraliroq shakllanadi. Shu sababli zamonaviy ta‘lim jarayonida an‘anaviy metodlar bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv o‘yinlar va raqamli ta‘lim vositalaridan foydalanish muhim hisoblanadi. Umuman olganda, maktabgacha ta‘lim tizimida bolalarni kasb bilan tanishtirishning zamonaviy metod va shakllari bolalarning ijtimoiy tajribasini kengaytiradi, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini aniqlashga yordam beradi hamda kelajak kasbiy yo‘nalishini tanlash uchun dastlabki pedagogik asos yaratadi.

Bugungi kunda ta‘lim tizimida raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik yondashuvlarning jadal rivojlanishi maktabgacha ta‘lim jarayonining mazmuni va shakllarini ham tubdan o‘zgartirmoqda. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo‘naltirish jarayonida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bolalarning bilim olish faoliyatini yanada samarali tashkil etishga xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalar orqali bolalar turli kasblar

bilan nafaqat nazariy jihatdan, balki vizual va interaktiv shaklda ham tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda bolalarning qiziqishlari, psixologik xususiyatlari hamda idrok etish darajasini hisobga olgan holda o'yin texnologiyalari, multimedia vositalari, animatsion materiallar va ta'limiy platformalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday texnologiyalar bolalarda kasblar haqida kengroq tasavvur hosil qilish bilan birga ularning tafakkuri, tasavvuri va ijodiy fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar yordamida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bolalarni faol o'rganishga undaydi, chunki bolalar interaktiv faoliyat orqali bilimlarni yanada samaraliroq o'zlashtiradi (Dede, 2014).

Maktabgacha ta'lim tizimida kasbga yo'naltirish jarayonida multimedia vositalari eng samarali pedagogik vositalardan biri hisoblanadi. Multimedia texnologiyalari yordamida bolalarga turli kasb egalari faoliyati haqida rangli tasvirlar, animatsion videolar, ovozli materiallar va interaktiv taqdimotlar orqali ma'lumot berish mumkin. Masalan, shifokor, uchuvchi, quruvchi yoki muhandis kasbi haqida qisqa animatsion videolar orqali bolalar ushbu kasb egalari qanday faoliyat olib borishini aniq tasavvur qila boshlaydi. Vizual materiallarning qo'llanilishi bolalarning qiziqishini oshiradi hamda bilimlarni eslab qolish jarayonini yengillashtiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar ko'proq ko'rish va eshitish orqali berilgan ma'lumotlarni tezroq o'zlashtiradi, shu sababli multimedia vositalari maktabgacha ta'lim jarayonida muhim didaktik vosita hisoblanadi (Mayer, 2009). Bunday yondashuv bolalarda kasblar haqida tizimli tasavvur shakllantirish bilan birga ularning axborotni tahlil qilish va tushunish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida interaktiv o'yin texnologiyalaridan foydalanish ham bolalarni kasbga yo'naltirishning muhim innovatsion usullaridan biri hisoblanadi. Interaktiv o'yinlar bolalarning tabiiy qiziqishlariga mos keladi va ular o'yin jarayonida yangi bilimlarni oson o'zlashtiradi. Masalan, raqamli o'yin platformalarida "Kasbni top", "Kim nima bilan ishlaydi?" yoki "Kasb egasini tanla" kabi ta'limiy o'yinlar bolalarda turli kasblar haqida bilimlarni shakllantirishga yordam beradi. Ushbu o'yinlar orqali bolalar kasb egalari foydalanadigan asbob-uskunalar, ish jarayonlari va mehnat natijalari haqida tasavvur hosil qiladi. Interaktiv o'yin texnologiyalari bolalarda mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish va muammoli vaziyatlarni hal qilish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shu bilan birga, bunday texnologiyalar bolalarning faol ishtirokini ta'minlaydi va ta'lim jarayonini qiziqarli hamda samarali qiladi.

Innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan maktabgacha ta'lim jarayonida STEAM yondashuvi ham alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuv fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikani integratsiyalashgan holda o'rgatishga asoslanadi. STEAM metodologiyasi bolalarda ijodiy fikrlash, muammolarni hal qilish va tajriba orqali o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan, oddiy konstruktorlar yordamida turli modellar yaratish, kichik tajribalar o'tkazish yoki mexanik o'yinchoqlar yasash orqali bolalar muhandislik va texnik kasblar haqida dastlabki bilimlarga

ega bo'lishlari mumkin. Bunday mashg'ulotlar bolalarda tadqiqotchilik qobiliyatini rivojlantiradi va ularni kelajakda ilmiy hamda texnologik faoliyatga qiziqtiradi. Tadqiqotchilar ta'kidlashicha, STEAM yondashuvi bolalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish bilan birga ularning kelajak kasbiy faoliyatiga bo'lgan qiziqishini ham oshiradi (Yakman, 2010).

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish jarayonida virtual va kengaytirilgan reallik texnologiyalaridan foydalanish ham yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Virtual reallik texnologiyalari yordamida bolalar turli kasb faoliyatini virtual muhitda kuzatishi yoki unda ishtirok etishi mumkin. Masalan, virtual laboratoriyalar orqali bolalar olimlar faoliyati bilan tanishishi, virtual qurilish maydonchasida quruvchi kasbining jarayonlarini ko'rishi yoki virtual shifoxonada shifokor faoliyati bilan tanishishi mumkin. Bunday texnologiyalar bolalarning tasavvurini kengaytiradi hamda o'rganilayotgan mavzuni yanada realroq va qiziqarli tarzda idrok etishga yordam beradi. Virtual texnologiyalar ta'lim jarayonini yanada interaktiv qiladi va bolalarda bilim olishga nisbatan yuqori motivatsiyani shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalar maktabgacha ta'lim muassasalari bilan bir qatorda oilaviy ta'lim jarayonida ham keng imkoniyatlar yaratmoqda. Bugungi kunda ko'plab mobil ilovalar va ta'limiy platformalar bolalarga turli kasblar haqida qiziqarli ma'lumotlar berishga xizmat qilmoqda. Ota-onalar ushbu raqamli vositalardan foydalanib bolalarga turli kasb faoliyatlari haqida animatsion materiallar, o'yinlar yoki interaktiv mashg'ulotlar orqali ma'lumot berishi mumkin. Bu esa oila va ta'lim muassasasi hamkorligini mustahkamlashga xizmat qiladi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar uchun mo'ljallangan raqamli ta'lim vositalari to'g'ri tashkil etilgan ta'lim jarayonida ularning bilim olish faolligini oshiradi hamda mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi (UNESCO, 2021). Shu bilan birga, raqamli texnologiyalardan foydalanishda pedagoglar bolalarning yosh xususiyatlari va psixologik rivojlanish darajasini hisobga olishi muhim hisoblanadi.

Umuman olganda, innovatsion texnologiyalar va raqamli imkoniyatlar maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish jarayonini yanada samarali va qiziqarli tashkil etishga xizmat qiladi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida bolalar turli kasblar haqida kengroq tasavvurga ega bo'lishi, real hayotdagi faoliyat jarayonlarini vizual tarzda kuzatishi hamda interaktiv faoliyat orqali bilimlarni mustahkamlashi mumkin. Bu esa bolalarning ijtimoiy tajribasini boyitish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash hamda kelajak kasbiy rivojlanishiga dastlabki zamin yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Maktabgacha yoshdagi bolalarni kasbga yo'naltirish jarayoni ularning shaxsiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ushbu jarayonda nazariy pedagogik yondashuvlar, zamonaviy metodlar hamda innovatsion texnologiyalar o'zaro uyg'un holda qo'llanilishi zarur. Raqamli ta'lim vositalari, interaktiv o'yinlar, multimedia materiallar va STEAM yondashuvi bolalarda kasbga oid tasavvurlarni shakllantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Innovatsion texnologiyalar

bolalarning qiziqishlari va ijodiy salohiyatini rivojlantirib, ularning bilim olish jarayonini yanada faol va qiziqarli qiladi. Shuningdek, maktabgacha ta'lim muassasasi va oila hamkorligida tashkil etilgan faoliyat bolalarda mehnatga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Natijada bolalarda jamiyatdagi kasblar haqida dastlabki bilimlar shakllanadi hamda kelajak kasbiy yo'nalishini tanlash uchun muhim psixologik va pedagogik asos yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.Ginzberg, E. (1951). Occupational Choice: An Approach to a General Theory. Columbia University Press. (Kasb tanlashning psixologik bosqichlari nazariyasi).
- 2.Markova, A. K. (1996). Psixologiya professionalizma. Moskva: Znaniye. (Professional motivatsiya va shaxs rivojlanishi tahlili).
- 3.Shomirzayev, M. X. (2020). Maktabgacha ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi. (Amaliy metodika va milliy tajriba).
- 4.Super, D. E. (1990). A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. San Francisco: Jossey-Bass. (Karyera rivojlanishining yosh xususiyatlari).
- 5.Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi. – Moskva: Pedagogika, 1997.
- 6.Elkonin D.B. O'yin psixologiyasi. – Moskva: Pedagogika, 1978.
- 7.Dewey J. Experience and Education. – New York: Kappa Delta Pi, 2004.
- 8.Yakman G. STEAM Education: An Overview of Creating a Model of Integrative Education. – Virginia, 2010.